

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

**УКРАЇНСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ЗАЛІЗНИЧНОГО
ТРАНСПОРТУ**

НАЦІОНАЛЬНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ім. М. ДРАГОМАНОВА

**ГРОМАДСЬКА ОРГАНІЗАЦІЯ
«ПРОФЕСІЙНА ОРГАНІЗАЦІЯ АУДИТОРІВ, БУХГАЛТЕРІВ ТА ВИКЛАДАЧІВ
ОБЛІКОВО-КОНТРОЛЬНИХ ДИСЦИПЛІН»**

ЛЮДИНА, СУСПІЛЬСТВО, КОМУНІКАТИВНІ ТЕХНОЛОГІЇ

**МАТЕРІАЛИ XIII МІЖНАРОДНОЇ НАУКОВО-ПРАКТИЧНОЇ
КОНФЕРЕНЦІЇ «ЛЮДИНА, СУСПІЛЬСТВО, КОМУНІКАТИВНІ
ТЕХНОЛОГІЇ»**

м. Харків, 24 жовтня 2025 р.

**Дніпро
"Середняк Т.К"
2025**

УДК 316.05

Л 93

*Затверджено до друку Вченою радою Українського державного університету
залізничного транспорту (протокол № 10 від 20.10.2025 р.)*

Головні редактори:

Андрущенко В. П. – доктор філософських наук, професор, член-кореспондент НАН України, академік Національної академії педагогічних наук України, заслужений діяч науки і техніки України, ректор Національного педагогічного університету ім. М. Драгоманова

Панченко С. В. – доктор технічних наук, професор, академік Транспортної академії України, в. о. ректора Українського державного університету залізничного транспорту

Редакційна колегія:

Абашинік В. О. – д-р. філос. наук, професор

Вельш Вольфганг - габілітований доктор філософії, професор

Каграманян А. О. – канд. техн. наук, доцент

Панченко В. В. – д-р. техн. наук, доцент

Євсєєва О. О. – д-р. економ. наук, доцент

Толстов І. В. – канд. філос. наук, доцент

Людина, суспільство, комунікативні технології: матеріали XIII Міжнар. наук.-практ. конф. 24 жовтня 2025 р. / відп. за випуск І. В. Толстов. – Дніпро: Середняк Т.К, 2025 – 238 с.

ISBN 978-617-8807-07-8

© Авторський колектив, 2025.

ТОЛСТОВ І. В., канд. філос. наук, доцент,
КОНДРАТЮК М. В., канд. екон. наук, доцент,
ЄГОРКІНА Д. М., здобувачка вищої освіти,
*Український державний університет залізничного транспорту,
м. Харків, Україна*

ОСВІТА БЕЗ БАР'ЄРІВ: ФІЛОСОФІЯ ТА ПРАКТИКА ІНКЛЮЗІЇ

Інклюзивна освіта є однією з провідних тенденцій сучасного етапу розвитку української системи освіти. Вона постає як закономірний результат трансформації інститутів загальної, спеціальної та вищої освіти, будучи основою модернізації освітньої галузі та важливим чинником соціальної інтеграції. В основу інклюзивної освіти покладена ідеологія, яка виключає будь-яку дискримінацію, базована на принципах толерантності та врахування багатоманітності людини.

Перехід від традиційних освітніх моделей до інклюзивних означає глибокий зсув у філософії освіти. Якщо раніше головним завданням було пристосування людини до середовища, то нині головним стає створення такого середовища, яке відповідає потребам кожної особистості. Філософія інклюзії ґрунтована на переконанні, що всі здобувачі освіти мають навчатися разом, незалежно від їхніх можливостей, відмінностей чи труднощів. Вона визнає розмаїття людських індивідуальностей не джерелом проблем, а ціннісною основою буття, яку необхідно приймати, підтримувати і розвивати.

Практичне втілення філософії інклюзії передбачає формування якісного, безпечного і толерантного освітнього середовища [1, с. 72]. Таке середовище має бути відкритим для всіх здобувачів освіти без винятку, стійким до змін, гуманним і варіативним, тобто здатним урахувувати унікальні потреби кожного здобувача освіти. Його створення можливе лише за умови партнерства всіх учасників освітнього процесу – педагогів, батьків, здобувачів і суспільства в цілому.

Педагогічна практика в умовах інклюзії має бути особистісно орієнтованою, що потребує модифікації традиційних методик навчання та усунення бар'єрів на шляху здобуття знань. Головну роль має відігравати розроблення індивідуальної навчальної траєкторії, яка враховує сильні сторони, потреби та можливості кожного здобувача вищої освіти. При цьому оцінювання має бути інтраіндивідуальним – спрямованим на фіксацію особистого прогресу, а не лише рівень засвоєння знань.

Одним із чинників, який гальмує розвиток інклюзії, є неготовність частини викладачів до роботи з різними категоріями дітей. Тому важливими є постійна професійна підготовка, розвиток навичок емпатійного спілкування, толерантності, мирного розв'язання конфліктів і здатності працювати в умовах різноманіття.

Основним партнером педагогів в освітньому процесі також має бути сім'я здобувачів з особливими потребами. Роль батьків таких дітей визнана фундаментальною: вони є не лише учасниками освітнього процесу, а й співтворцями середовища, заснованого на довірі, діалозі та визнанні гідності кожної особистості. «Саме батьки повинні мати визначальне право у виборі освітніх послуг для своєї дитини, повну інформацію про особливі потреби своєї дитини та можливості для їх задоволення, саме батьків варто сприймати як активних партнерів при прийнятті рішень стосовно навчання, які можуть контролювати, стежити за процесом навчання, брати в ньому участь» [2, с. 44, 45]. Співпраця з такими родинами передбачає взаємну повагу, відкритість і дотримання принципів конфіденційності.

Інклюзивна освіта неможлива без створення безбар'єрного середовища. Це передбачає формування універсального дизайну освітнього простору – доступної інфраструктури, спеціальних пристроїв (пандусів, підйомників, тактильних покажчиків), адаптованих навчальних матеріалів і санітарних умов. Без фізичної доступності неможлива реалізація ідей інклюзивної освіти.

Як зазначає Г. Й. Шевчук: «... інклюзивна практика у закладах вищої освіти України багато в чому експериментальна і супроводжується чималими проблемами» [3, с. 155]. По-перше, це неготовність суспільства: низький рівень інклюзивної культури, поширені стереотипи та упередження. По-друге, суперечності в законодавстві та організації процесів, що зумовлюють фрагментарність впровадження інклюзивних практик. По-третє, недостатнє фінансування та матеріально-технічне забезпечення, особливо у сфері вищої освіти. І нарешті, кадрові труднощі – дефіцит спеціально підготовлених педагогів і психологічна неготовність колективів до змін.

Водночас ці виклики не зменшують потенціалу інклюзивної освіти. Навпаки, вони окреслюють перспективи її подальшого розвитку: вдосконалення нормативно-правової бази, підготовка висококваліфікованих кадрів, підвищення рівня інклюзивної культури суспільства та активне залучення здобувачів з особливими освітніми потребами до навчання в закладах усіх рівнів.

У філософському вимірі інклюзія – це не лише освітня технологія, а спосіб мислення про людину, її гідність і самобутність. Вона потребує від суспільства переосмислення поняття норми, відмінності та утвердження цінності людського різноманіття. Інклюзивна освіта – це школа людяності, де кожен має можливість бути собою та водночас бути разом з іншими. Саме тому філософія інклюзії є не просто педагогічною концепцією, а світоглядною основою гуманного та справедливого суспільства.

Список використаних джерел

1. Єжова Т. Є. Організаційно-педагогічні умови створення толерантного освітнього середовища інклюзивної школи. *Актуальні проблеми навчання та виховання людей з особливими потребами*. 2012. № 9. С. 66 – 75.
2. Колупаєва А. А. Інклюзивна освіта: реалії та перспективи: монографія. Київ: «Самміт-Книга», 2009. 272 с. (Серія «Інклюзивна освіта».)
3. Шевчук Г. Й. «Інклюзивна освіта у вищій школі: виклики та перспективи». *Академічні студії. Серія «Педагогіка»*. 2021. Вип. 2. С. 151–157. doi:10.52726/as.pedagogy/2021.3.2.23.

ТОЛСТОВ І. В., канд. філос. наук, доцент,
*Український державний університет залізничного транспорту,
м. Харків, Україна,*
ЧЕРНИШОВ В. В., канд. філос. наук, доцент,
*Національний університет
«Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка»,
м. Полтава, Україна*

ПСИХОЛОГІЧНА ПІДТРИМКА ПЕДАГОГІВ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Педагоги є однією з найбільш уразливих груп через значне психологічне навантаження та відповідальність за здоров'я та благополуччя учнів, особливо в умовах війни. За даними опитування Всеукраїнської програми ментального здоров'я «Ти як?», проведеного в лютому 2025 року серед викладачів і здобувачів 29 закладів вищої освіти, майже кожен третій викладач має ознаки прихованого вигорання. «Опитування свідчить, що у